

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ

Розкривається важливість формування ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів у контексті соціокультурних та освітніх завдань. З'ясовується сутність таких понять, як «ціннісне ставлення», «Батьківщина». Пропонується авторське визначення поняття ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів як емоційно-осмисленого зв'язку дітей з Батьківщиною, який виявляється в їхніх глибоких почуттях до Батьківщини та в усвідомленні дітьми значимості Батьківщини для їхнього життя та життя близьких людей. Розглядається позиція таких відомих вітчизняних педагогів, як Г. Ващенко, С. Русова, К. Ушинський, щодо формування у школярів поваги та пошани до рідного народу і країни, що є актуальною в сучасному виховному процесі. Наголошується, що молодший шкільний вік є чутливим періодом для формування ціннісного ставлення до Батьківщини завдяки особливостям емоційної сфери дітей цього віку. Звертається увага, що формування ціннісного ставлення до Батьківщини у дітей молодшого шкільного віку доцільно розпочинати з виховання любові до малої батьківщини, поступово переходячи до створення образу великої Батьківщини. Визначаються компоненти процесу формування ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів (когнітивний, емоційний, діяльнісний) та педагогічні умови його здійснення, зокрема такі: використання форм і методів виховання і навчання, які б сприяли розвитку емоційно-почуттєвої сфери дітей; організація діяльності школярів, в основі якої – матеріал, що пов'язаний з історією, культурою рідної країни; співпраця у формуванні ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів освітнього закладу і сім'ї тощо. Робиться висновок про необхідність системного підходу до розв'язання проблеми формування ціннісного ставлення до Батьківщини у дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: ціннісне ставлення, Батьківщина, молодший шкільний вік, діти, формування, компоненти, виховна проблема, виховний процес, педагогічні умови.

Сучасний період розвитку українського суспільства потребує утвердження серед його громадян, зокрема молодих, однієї з провідних цінностей – цінності патріотизму, яка відображається у ціннісному ставленні до Батьківщини. Це зумовлюється, зокрема, тим, що нинішній світ постійно змінюється та характеризується, з одного боку, поглибленням міжнародних зв'язків, процесами глобалізації, а з іншого боку, прагненням народів захистити свою культуру, історичні надбання, відстояти власні економічні, політичні інтереси. Тому вкрай важливо, щоб суб'єктами соціального життя були особистості, які вміють цінувати світову культуру та культуру інших народів, водночас усвідомлюють різнобічну роль національної спільноти, до якої вони належать. Це буде сприяти міжкультурній гармонії, міжнародному порозумінню, стане важливим чинником соціально-психологічного здоров'я членів суспільства, їх самореалізації та самоствердження.

На особливу увагу заслуговує проблема формування ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів. У Концепції Нової української школи наголошується, що важливою освітньою метою є формування у дітей молодшого шкільного віку ціннісних ставлень і суджень, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством [10]. Особливу увагу необхідності залучення дітей до національних цінностей приділено в Державному стандарті початкової освіти. У ньому зазначено, що результатом освітнього процесу має бути становлення учня, який усвідомлює себе громадянином України, аналізує культурно-історичні основи власної ідентичності, визнає цінність культурного розмаїття, долучається до родинних і національних традицій, досліджує своє походження, родовід, визначає свою роль у школі, громаді, ставиться з повагою до національних традицій і свят тощо [6]. Отже, постає виховне завдання формування ціннісного ставлення у школярів до Батьківщини, що відображається в повазі до культури рідного народу і прагненні її розвивати, у шануванні і широкому використанні рідної мови, відповідальному ставленні до довкілля рідного краю, людей, які його населяють, у гордості за досягнення рідного народу в минулому і сьогодні.

Необхідність виховання особистості на засадах морально-духовних цінностей обґрунтовують у своїх дослідженнях І. Бех, О. Вишневський, І. Зязюн, М. Каган, С. Кримський, Г. Сагач та інші, наголошуючи на тому, що залучення молодших поколінь до зазначених цінностей не дасть громадянству самозруйнуватися, втратити духовні надбання, що створювались тисячоліттями. Видатні педагоги, науковці, просвітителі Г. Ващенко, М. Грушевський, І. Огієнко, С. Русова, К. Ушинський та інші визначали виховання ціннісного ставлення до Батьківщини одним з головних завдань освіти. У сучасних дослідженнях (І. Бех, К. Журба, Ж. Петрович, К. Чорна, В. Шахрай, І. Шкільна та інші) розглядаються засоби, форми, методи виховання у дітей шкільного віку поваги, пошани до рідного народу, любові до Батьківщини, формування у них цінності патріотизму.

Метою статті є з'ясування сутності поняття «ціннісне ставлення до Батьківщини» та визначення особливостей його формування у молодших школярів.

Зупинимось на трактуванні у науковій літературі поняття «Ціннісне ставлення». На думку дослідників (В. Славсонін, Г. Чижакова), ціннісне ставлення – це внутрішня позиція особистості, що відображає

взаємозв'язок особистісних і суспільних значень [12, с. 124]. Науковці вважають, що ціннісне ставлення – це суб'єктивне відображення об'єктивної дійсності, а об'єктами ціннісного відображення є значущі для людини предмети і явища. Як зазначає М. Каган, ціннісне ставлення висвітлює позицію суб'єкта в системі суспільних відносин і в культурі, характер його потреб, інтересів, ідеалів, виявляє те, до чого він прагне, що він відкидає і до чого байдужий, нейтральний [7, с. 161]. Він також зауважує, що психологічною формою прояву ціннісного ставлення є переживання, тобто особливий тип емоційного процесу, який зароджується на рівні буденно-практичної свідомості і підноситься на рівень усвідомленого почуття, духовного почуття. Оскільки переживання цінності є не фізіологічною реакцією організму, а духовним переживанням суб'єкта діяльності, то воно має соціально-психологічний характер, тобто визначається не вітальними, а соціокультурними потребами людини [7, с. 163].

У науковій літературі наголошується, що природа ціннісного ставлення є емоційною, адже воно відображає суб'єктивний і особистісно значущий зв'язок людини з навколишніми предметами, явищами, людьми, а наявність ціннісного ставлення дозволяє людині визначити простір своєї життєдіяльності як морально-духовний. Ціннісне ставлення формується під впливом реальної життєвої практики за умови внутрішньої активності людини, що дозволяє розглядати культуру як світ ідеалів, проєктів, моделей і як світ практичної і духовної взаємодії людей, суб'єктом якої є сама людина. Дослідники наголошують, що ціннісне ставлення розкриває внутрішній світ особистості, основним елементами якого є стійкі смисли і особистісні цінності як джерела цих смислів. Особистісні цінності проявляються у сформованих ідеалах [12, с. 125–127].

Отже, ціннісне ставлення можна визначити як емоційно осмислений зв'язок особистості з певними об'єктами навколишнього світу, в основі якого лежить відчуття значущості цього об'єкта.

Характеризуючи поняття «Батьківщина», слід зазначити, що воно є багатоплановим. У енциклопедичних джерелах це поняття трактується по-різному. Наприклад, «Енциклопедія історії України» пояснює, що Батьківщина – це країна стосовно тих людей, які народилися в ній і є її громадянами; політичне, соціальне і культурне середовище, в якому живе, працює народ; місце народження когось-небудь. Зазначається, що первісно термін «Батьківщина» вживався у сімейно-майновій сфері (материзна, вітчизна, дідизна тощо). Помітною є тенденція ототожнювати Батьківщину з нацією. З огляду на це виокремлюють поняття «історична Батьківщина», а згадкою про первинний смисл слова «Батьківщина» є вираз «мала Батьківщина» [2, с. 203]. У «Малій енциклопедії етнології» акцентується увага на тому, що поняття «Батьківщина» позначає не лише країну предків (батьків) людини, а має також емоційний підтекст, що відображається в особливому і сакральному почутті до Батьківщини, яке поєднує любов і патріотизм [9, с. 21–22]. Ці визначення свідчать, що в поняття «Батьківщина» вкладається як матеріальний, так і емоційний зміст. У ньому відображаються не лише культурно-історичні, територіальні надбання, традиції та звичаї, а й об'єднання поколінь емоційними почуттями, які проявляються в любові до Батьківщини, шануванні її історії і культури.

У науковій літературі також наголошується, що поняття «Батьківщина» включає як безпосереднє місце народження або проживання, особистий простір, в якому все є знайомим і звичним (мала батьківщина), так і рідну країну, місце проживання соціокультурної спільності, нації (велика родина) [8]. У кожній конкретній людині образ Батьківщини починає формуватися з народження під впливом національних традицій, звичаїв, культури, рідної мови. Спочатку Батьківщина пізнається через сім'ю, рідний дім, рідних і близьких людей, потім формуються уявлення про малу батьківщину – рідне село чи місто, поступово складається образ великої Батьківщини, рідної країни. Батьківщина ототожнюється з народом і вірою, з культурою, побутом і природою. Істотними в образі Батьківщини є не стільки співвіднесеність з певним місцем і часом, з певною частиною країни або з державою як політичним суб'єктом, скільки оцінно-емоційні складники. Образ Батьківщини сповнений натхнення, втілений в асоціативних зв'язках та емоційних переживаннях.

Одним із перших до проблеми виховання любові та пошани до рідного краю привернув увагу К. Ушинський, визнаючи, що національне почуття є вродженим. Воно закорінене генетично у психіці індивіда, і цим не можна нехтувати, особливо в процесі виховання. Він писав: «Є лише одна загальна для всіх природжена схильність, на яку завжди може розраховувати виховання – це те, що ми зовемо народністю. Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до Батьківщини, і ця любов дає вихованню надійний ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з її поганими природними, особистими, сімейними і родовими нахилами» [13, с. 75]. Любов до батьківщини, на думку педагога-просвітителя, має поєднуватись із знанням мови, мистецтв, народних традицій і звичаїв.

Хочемо виокремити також позицію видатної української педагогині С. Русової, яка на основі аналізу світового досвіду шкільництва стверджує, що прогресують ті народи, які збудували добре організовану національну школу (народи Англії, Німеччини, Японії). Вони краще за інших у вихованні дітей і молоді опиралися на власні глибокі національні надбання, враховуючи національну психологію. Такий підхід, за твердженням С. Русової, дає можливість виховувати міцну, цільну особистість, якій не буде властива подвійна й хистка моральність. С. Русова стверджує, що вся система виховання має спрямовуватись на усвідомлення учнями того, «що ти українець, ти українка, навкруги тебе рідна твоя земля – Україна, рідний тобі народ, ти мусиш знати свій край, знати, що твій народ утворив гарного, вічно прекрасного» [11, с. 23]. Велику роль у зростанні дітей С. Русова надає формуванню ідеалу, того, що «вливає у душі молоді світле, прекрасне», того найкращого, що «кожний народ проніс протягом віків культурного існування» [11, с. 28].

Відомим прибічником виховання дітей на національному ґрунті був Г. Ващенко, який у книзі «Виховний ідеал» наголошував на необхідності виховання в школярів любові до Батьківщини, становлення у них здорового патріотизму. Обґрунтований ним виховний ідеал українця – служіння Богові і своїй нації – тісно пов'язаний з традиціями та психологією українського народу. Педагог зазначає: «виховний ідеал нації <...> відбивається і в звичаях народу, і в його пісні, і в творах письменників. Він твориться віками і за традицією переходить від старших поколінь до молодших» [4, с. 101]. Водночас Г. Ващенко наголошує, що у процесі виховання потрібно брати до уваги як позитивні, так і негативні психологічні властивості українського народу, виховувати дієвий патріотизм, який спрямовує на активну роботу, задля цивілізаційного поступу нації.

У сучасних дослідженнях [3; 5; 14] звертається увага на необхідність актуалізації виховання ціннісного ставлення до Батьківщини в сучасних українських дітей, адже упродовж всього ХХ ст. Україна перебувала в складі СРСР, у якому трактування ціннісного ставлення до України як до Батьківщини було неоднозначним. Більшою мірою утверджувалось поняття спільної радянської вітчизни, при цьому пропагувалася та широко вводилася у всі сфери життя російська мова, що призводило до формування у свідомості українців відчуття меншовартості, зневажливого ставлення до національних традицій, історії та культури свого народу. Тому важливою суспільною потребою сьогодення є виховання любові та поваги до своєї Батьківщини (як малої, так і великої).

Беручи до уваги з'ясування науковцями сутності ціннісного ставлення та думки українських педагогів щодо основних моментів виховання особистості на засадах національних надбань, ціннісне ставлення до Батьківщини ми визначаємо як емоційно осмислений зв'язок школяра з Батьківщиною, який виявляється в його глибоких почуттях до Батьківщини та в усвідомленні значущості Батьківщини в його житті та житті близьких йому людей. Ціннісне ставлення до Батьківщини передбачає любов до рідного краю, повагу до культури, звичаїв, традицій рідного народу, знання історії рідної країни, готовність відстоювати рідну державу, творити на ґрунті рідної національної культури тощо. Розвиненість ціннісного ставлення є важливою характеристикою морально-духовного світу дитини.

Наукові дослідження та аналіз соціально-виховної практики дають можливість стверджувати, що формування ціннісного ставлення до Батьківщини є однією з провідних виховних проблем, адже воно спрямоване як на розвиток окремої особистості, виявлення її здібностей і талантів на ґрунті національної культури, так і на удосконалення суспільства, утвердження норм моралі, правил співжиття, які формувалися століттями.

Водночас слід наголосити, що процес формування ціннісного ставлення до Батьківщини є доволі складним процесом, адже необхідно розвинути у дітей особистісний смисл сприйняття Батьківщини як цінності, не дати утвердитися чисто прагматичному та споживацькому ставленню до рідної країни. Переконані, що виховні зусилля слід спрямовувати на дітей молодшого шкільного віку, коли емоційне сприйняття явищ навколишнього життя є доволі сильним і дієвим.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом розвитку емоційної сфери, адже, потрапивши в нові соціальні умови, дитина починає по-новому і більш детально осягати навколишній світ, пізнавати нове, яскраве, емоційно на нього реагувати. Слід зазначити, що система взаємин дитини з навколишніми ускладнюється, в її життя входить вчитель і колектив однокласників. І педагогу слід вчити дитину виражати свої емоції, спираючись на моральні норми, прийняті в суспільстві. Отже, виховання ціннісного ставлення до Батьківщини має ґрунтуватися на емоційній сфері дитини молодшого шкільного віку і водночас розвивати дитячі емоції шляхом занурення в цей процес.

На нашу думку, формування ціннісного ставлення до Батьківщини у дітей молодшого шкільного віку слід розпочинати з виховання любові до малої батьківщини – місця народження та проживання, членів родини, сусідів, шкільних товаришів та вчителів. Важливо вчити дітей цього віку шанувати і берегти природу біля власного будинку, на вулиці, біля школи, річки, в лісі, парку тощо. Природа є джерелом натхнення та розвиває почуття турботи і відповідальності. Пізніше педагог більшу увагу має приділяти створенню образу великої Батьківщини, знайомити з її культурними та трудовими досягненнями, висвітлювати діяльність її кращих дочок і синів, вводити у світ краси рідного слова та пісні.

Варто зазначити, що формування ціннісного ставлення до Батьківщини буде давати позитивний результат, коли виховний процес базуватиметься на гармонії когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів ціннісного ставлення [1]. Когнітивний компонент містить знання про Батьківщину, її історію, культуру, досягнення її представників. Емоційний компонент включає відносно стійкі почуття до складників образу Батьківщини. Діяльнісний передбачає активність в культурно-творчій, трудовій, громадській роботі. Звичайно, розвиток цих компонентів має спиратися на вікові особливості дітей, їхні пізнавальні, емоційні та поведінкові можливості. Надзвичайно важлива роль у формуванні ціннісного ставлення до Батьківщини належить вчителю. Він має бути носієм національної свідомості, щиро любити країну, народ, дітей, яких він виховує, натхненно залучати школярів до джерел національної культури, бути зразком високих духовно-моральних норм.

Педагогічними умовами успішності формування ціннісного ставлення до Батьківщини називають, зокрема, такі: використання форм і методів виховання і навчання, які б сприяли розвитку емоційно-почуттєвої сфери особистості і надавали б можливість для вільного вибору ціннісних об'єктів; включення учнів в соціально значущу діяльність, що має ціннісну спрямованість та задовольняє інтереси дітей; використання

в освітньому процесі особистісно орієнтованих технологій (ігрових, інтерактивних, рефлексивних тощо); організація позаурочної діяльності школярів, що створювала б можливості для самовираження дітей; організація діяльності школярів, в змісті якої домінує матеріал, пов'язаний з історією, культурою рідної країни, а також з традиціями конкретного регіону [8]. Вважаємо необхідною співпрацю закладу освіти і сім'ї, адже сприйняття світу починається з родини, її цінностей та способу життя, а образ Батьківщини у дітей формується значною мірою під впливом батьків.

Висновки. Сучасні суспільні виклики і потреби, зокрема в Україні, зумовлюють необхідність формування у членів суспільства, передусім у дітей та молоді, сприйняття рідного народу, рідного краю, Батьківщини як цінності, як джерела сили, захисту, самоствердження та саморозвитку. Формування ціннісного ставлення до Батьківщини у дітей молодшого шкільного віку, яке ми визначаємо як емоційно осмислений зв'язок молодшого школяра з Батьківщиною, що виявляється в його глибоких почуттях до Батьківщини та в усвідомленні значущості Батьківщини в його житті та житті близьких йому людей, є важливою виховною проблемою, що потребує системного підходу до розв'язання. Вважаємо, що одним із найпотужніших засобів формування у молодших школярів ціннісного ставлення до Батьківщини є народна культура, яка відображає найголовніші духовні орієнтири народу та володіє значним емоційно-почуттєвим потенціалом.

Використана література:

1. Асташова Н. А. Аксиологические основы патриотического воспитания школьников. *Вестник Брянского госуд. ун-та*. 2009. № 1. С. 17–23.
2. Батьківщина. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. Київ : Наук. думка, 2003. Т. 1. С. 203.
3. Бех. І. Д. Журба К. О. Концепція формування у підлітків національно-культурної ідентичності у загальноосвітніх навчальних закладах. *Гірська школа Українських Карпат*. 2017. № 16. С. 24–33.
4. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
5. Гриців Т. Г. Виховання ціннісного ставлення до Батьківщини засобами народної педагогіки як наукова проблема. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : збірник наукових праць. Київ. 2016. Вип. 20 (1). С. 121–132.
6. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf> (дата звернення: 20.09.2019).
7. Каган М. С. Философская теория ценности. Санкт-Петербург : ТОО ТК «Петрополис», 1997. 205 с.
8. Капитонова Г. Т. К вопросу о принципах формирования ценностного отношения к родине в сельской школе. *Актуальные проблемы педагогики и психологии* : сборник научн. трудов. Казань, 2016. С. 17–23.
9. Мала енциклопедія етнології. Київ : Генеза ; Довіра, 1996. 942 с.
10. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. 34 с.
11. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с.
12. Сластенин В. А., Чижаква Г. И. Введение в педагогическую аксиологию : учебное пособие. Москва : Академия, 2003. 192 с.
13. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1983. 489 с.
14. Шахрай В. М. Соціально-ціннісний аспект діяльності дитячого театру : монографія. Біла Церква : Вид-во Семенка С., 2005. 172 с.

References:

1. Astashova N. A. (2009). Axiologicheskiye osnovy patrioticheskogo vospitaniya shkolnikov [Axiological foundations of patriotic education of schoolchildren]. *Vestnik Bryanskogo gosud. un-ta*. № 1. S. 17–23. [in Russian]
2. Batkivshchyna [Motherland]. (2003). *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of Ukrainian history]: u 10 t. Kyiv : Nauk. dumka. T. 1. S. 203. [in Ukrainian]
3. Bekh. I. D., Zhurba K. O. (2017). Kontseptsiia formuvannia u pidlitkiv natsionalno-kulturnoi identychnosti u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Formation of national and cultural identity of adolescents in secondary schools]. *Hirskya shkola Ukrain-skykh Karpat*. № 16. S. 24–33. [in Ukrainian]
4. Vashchenko H. H. (1994). Vykhovnyi ideal [Educational ideal]. Poltava : Poltavskiy visnyk. 191 s. [in Ukrainian]
5. Hrytsiv T. H. (2016). Vykhovannia tsinnisnoho stavlennia do Batkivshchyny zasobamy narodnoi pedahohiky yak naukova problema [Formation of valuable attitude towards the Motherland by means of folk pedagogy as a scientific problem]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*: zbirnyk nauk. prats. Kyiv. Vyp. 20 (1). S. 121–132. [in Ukrainian]
6. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity [Standard of primary education]. (2018). URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf> [in Ukrainian] (data zvernennia: 20.09.2019).
7. Kagan M. S. (1997). Filosofskaya teoriya tsennosti [Philosophical theory of value]. Sankt-Peterburg : TOO TK «Petropolis». 205 s. [in Russian]
8. Kapitonova G. T. (2016). K voprosu o printsipakh formirovaniya tsennostnogo otnosheniya k rodine v selskoy shkole [The principles of the formation of a valuable attitude to the homeland in a rural school]. *Aktualnyye problemy pedagogiki i psikhologii* : sbornik nauchn. trudov. Kazan. S. 17-23. [in Russian]
9. Mala entsyklopediia etnoderzhavoznavstva [A small encyclopedia of ethnicity] (1996). Kyiv : Heneza, Dovira. 942 s. [in Ukrainian]
10. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform] (2016). Kyiv : Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. 34 s. [in Ukrainian]
11. Rusova S. F. (1996). Vybrani pedahohichni tvory [Selected pedagogical works]. Kyiv : Osvita. 304 s. [in Ukrainian]
12. Slastenin V. A., Chizhakova G. I. (2003). Vvedeniye v pedagogicheskuyu aksiologiyu: uchebnoye posobiye [Introduction to Pedagogical Axiology: A Study Guide]. Moskva : Akademiya. 192 s. [in Russian]
13. Ushynskiy K. D. (1983). Vybrani pedahohichni tvory [Selected pedagogical works] : u 2 t. T. 1. Kyiv : Radianska shkola. 489 s. [in Ukrainian]

14. Shakhrai V. M. (2005). Sotsialno-tsinnisnyi aspekt diialnosti dytiachoho teatru : monohrafiia [The socially-valuable aspect of childish theater: a monograph]. Bila Tserkva : Vyd-vo Semenka S. 172 s. [in Ukrainian]

Sheredko I. H. Formation of valuable attitudes to the Motherland in adolescent children as a problem of modern education

The article reveals the importance of forming a valuable attitude towards the Motherland among adolescent children in the context of socio-cultural and educational tasks. The essence of such concepts as «valuable attitude», «Motherland» is clarified. The author's definition of the concept of valuable attitude towards the Motherland in younger students as an emotional and meaningful connection of children with the Motherland is offered. It is reflected in the deep feelings for the Motherland and in the children's awareness of the importance of the Motherland for their lives. The position of well-known native teachers (G. Vashchenko, S. Rusova, K. Ushinsky) is considered, regarding the formation of respect for the native people and the country, which is relevant in the modern educational process. It is emphasized that the primary school age is a sensitive period for forming a valuable attitude towards the Motherland, due to the peculiarities of the emotional sphere of children of this age. The components of the formation process of valuable attitude towards the Motherland from younger students are determined (cognitive, emotional, activity) and pedagogical conditions for its implementation: the use of forms and methods of education and training that would contribute to the development of emotional and sensual sphere of children; organization of activities of pupils, based on material related to the history, culture of their native country; cooperation in the formation of a valuable attitude towards the Motherland among younger students of educational institutions and families, etc. It is concluded that there is a need for a systematic approach to solving the problem of formation of a value attitude towards the Motherland in children of primary school age.

Key words: *valuable attitude, Motherland, primary school age, children, formation, components, educational problem, educational process, pedagogical conditions.*

УДК 378.016:[80+33+002.1]

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.66>

Якубовська М. С., Будзінська В. М.

**КОНЦЕПТУАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ШКОЛИ
АКАДЕМІКА Н. Г. НИЧКАЛО: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

На прикладі дослідження концептуальних засад науково-педагогічної школи академіка Н. Г. Ничкало вивчається система концептуально-педагогічних засад науково-педагогічної школи академіка Н. Г. Ничкало. Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що важливим засобом формування особистості сучасного фахівця є культурологічний складник. Дослідження алгоритму науково-теоретичних аспектів інноваційних змін у системі вищої школи показує, що від розвитку інноваційного складника сучасних закладів вищої освіти залежить гуманітарна безпека суспільства. Педагогіка, виконуючи свої історичні завдання, створює передумови для утвердження якісних інноваційних процесів педагогічної взаємодії.

Входження України до світового освітнього та економічного співтовариства, глобалізація світової економіки викликає необхідність змін у характері професійної освіти (у її спрямованості, цілях, змісті), усе більш явно орієнтуючи її на творчий розвиток людини, на творчу ініціативу, самостійність, конкурентоздатність, мобільність майбутніх фахівців.

На прикладі дослідження досвіду науково-педагогічної школи академіка Н. Г. Ничкало накреслюється алгоритм системних процесів, в основі яких лежить формування комунікативної компетентності студентів, системне й еволюційне осмислення дискурсу сучасної освіти та забезпечення варіативних технологій культурологічної освіти студентів.

Для успішної реалізації завдань сучасної особистісно зорієнтованої освіти важливим є формування культурологічної компетентності вихованців, яка становить основу гуманітарної безпеки сучасності, складовими частинами якої є інформаційна та психологічна безпека сучасного суспільства. Гармонія соціуму залежить від гармонійного становлення особисті на всіх етапах навчальної діяльності. У даних процесах важливим є дослідження науково-теоретичних аспектів формування алгоритму інноваційних змін у системі сучасної освіти.

Ключові слова: *культурологічна компетентність, культурологічний світогляд, науковий дискурс, інваріантність дискурсу, культурологічна свідомість, мистецтво спілкування, культурологічне середовище, психологічний захист особистості, комунікативна компетентність, парадигма культурної взаємодії.*

Для успішної реалізації завдань сучасної особистісно зорієнтованої освіти важливим є формування культурологічної компетентності вихованців, яка становить основу гуманітарної безпеки сучасності, складовими частинами якої є інформаційна та психологічна безпека сучасного суспільства. Гармонія соціуму залежить від гармонійного становлення особисті на всіх етапах навчальної діяльності. У даних процесах важливим є дослідження науково-теоретичних аспектів формування алгоритму інноваційних змін у системі сучасної освіти. Актуальним є також дослідження вироблення взаємозв'язку у системі формування комунікативної компетентності вихованців засобами художнього слова.

Метою статті є розгляд концептуальних засад науково-педагогічної школи академіка Н. Г. Ничкало.

Парадигма педагогіки життя як наукова система академіка Н. Г. Ничкало абсолютно інтегрального типу – це багатоаспектне явище, яке тісно пов'язане з багатьма векторами сучасного розвитку як окремої людини,